

Передплата

на «РУСЛАНА» вносьть:

в Австрії:

на цілий рік 20 кор.
на пів року 10 кор.
на чверть року 5 кор.
на місяць 1-70 кор.

За границею.

на цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року 8 рублів
або 18 франків
Поодинокі число по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирнеш ми очи і душу ми вирнеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш,
бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланович псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові щодня крім неділі і руских свят о 5½ год. поноудні.

Редакція, адміністрація і експедиція «Руслана» від ч. І. п. Домбровського, тут біля Беспедиція місця в Австрії: Колодівського в місті Галичана.

Рукописи вносять тільки на попередню записку. — Рекламу по «Руслані» влізти від порта. — Отгололені значайні привітють ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і привітні донесення по 30 с. від стрічки.

Російско-німецьке зближенє.

(X) Можна було напевно сподівати ся, що війна на далекім Сході викличе неминучо зближенє між Росією а Німеччиною, а ся подія цікава іменно для Австрії, яке она супроти сего займе становище. Вже горячі привіти Вільгельма, а іменно огнистий привіт, пересланий ним Віборскому полковни, а також недавний побут Віттого в Нордерней і переговори з німецьким канцлером вказують на таке зближенє, котре неперечно мати ме війскову і політичну ціху.

Коли Німеччина (зглядно Пруси) так поступають, то се діє ся зовсім по думці давних традицій, бо все, коли Росія мала які клопоти, уміла Німеччина використати таким зближенєм до неї на свій хосен. Росія не забуває се свому сусідови, що він підчас кримської війни і останнього польського повстання, не прилучив ся до неприхильних проти Росії змагань, а все явню зазначував для неї свою приязнь. Австрія тоді заняла неприхильне для Росії становище і відпокутувала за се в 1859 і 1866 році.

Якеж становище має тепер заняти Австро-Угорщина супротив сеї обставини, що она проголосила неутральність в російско-янаньській війні?

Супроти того, що тепер між Росією а Німеччиною доходить до явного зближеня, не може Австро-Угорщина байдужно на се глядіти, а повинна собі здати справу, яка роля припаде їй в тім положеню. Може так стати ся, що се російско-німецьке зближенє не остане відокремішене, а пригорне до себе також Францію. Тоді не могла-б Австро-Угорщина дозволити собі на таке «світле відокремішенє», як свого часу Англія, бо лишити ся тепер лише в союзі з Італією, задля котрої має Австрія стільки демонстрацій в Триесті, було би вельми неполітично. А вжеж і не місце для Австрії лучити ся з Туреччиною, котра в пригоді не могла-б їй дати ніякої помочи ані охорони.

Наколи отже Австро-Угорщина хоче остати великодержавною і не лишити своїх законних змагань і домагань, то не остане їй нічого иншого, як глядіти місця побіч Росії, Німеччини і Франції. «Жовта гроза» не є ніякою вже пустою уявою і се повинно також довести до розуму австрійські народи, котрі тратять час на внутрішніх спорах, замість довести до зближеня і порозуміння. Вправді в сій хвилі така гадка може видавати ся фантазією супроти роздратованя передовсім Чехів і Німців, а не менше й інших народностей, одначе коли важкі події прийдуть на чергу, тоді і таке зближенє не буде видавати ся так неосяжним.

Вплив подій на далекім Сході не може не відбитися також на відносинах в Європі і се не довго дасть на себе ждати.

Школи на Русі.

(Дальше).

Братства старались о удержанє учителів, котрим давали не тільки гроші, але і удержанє, одежу і все потрібне до житя. Місцями побирали учителі платню в натураліях. Платня не всюда була однакова, залежала від маєткового стану братства і від скількості та важности уділюваних предметів. Учителі мали також бічні доходи, як з оплат за науку, з процентів від легатів на річ школи. Оплата від учителів була ріжна. В школах були діти панів т. є шляхти, сьвященників, дяконів, купців, пекарів, взагалі ремісників і бідних. Ріжниця що-до маєткового стану в школі не узглядняли, також вік і зріст дітей не був перепоною в прийнятю до школи. Вноси до школи відбувались ріжно, однак в лучше устроєних школах вписувано учеників в вересни, взагалі в осени.

Був звичай, що родичі або опікуни приводили учеників до школи і при двох сьвідках списувано, на який час дають ученика на науку, чого має учити ся і кілько буде платити. Родичі могли три дні прислухуватись науці, аби рішитись, чи лишити ученика, або ні. Жадано також, аби при виписуваню ученика зі школи була родачі.

В братських школах не було з початку поділу на класи, а лишень на групи. Привалеванє до групи залежало від того, з яким підготовленєм приходив ученик до школи і чого бажав ся научити. Після порядку шкільного мали бути три групи. До першої належали ті, котрі пізнавали азбуку, до другої, що вже читали і вичували ся на пам'ять, а до третьої ті, що читаючи учили ся розуміти. Поділ сей на групи відноситься лишень до вичученя церковно-славянської мови, не можна однак звати, кілько було всіх груп в школі.

Пізнійше ділено на класи, котрих було пять, 1) класа руского язика, 2) церковно-славянського і грецького і три класи латиньскі.

Ученики жили на станциях або в інтернатах, бож братства дбали про бідних. Був також звичай, що бідні ученики ходили по домах, де сьвіваючи, одержували харч або милостину.

Під зглядом вихованя обовязані були ходити до церкви сьпівати, наколи мали голос, бувати на відправі і т. д. Зглядом старших мали поводитись прилично. Ученики приходили до школи о 9-ій годні. Дві абенці потягали за собою виключенє. До неявивших ся посилав учитель дижурних, аби пересьвідчитись о причині. Наука розпочивалась молитвою. До школи не вільно було приносити жадних річий, не належачих до науки. Підчас науки вільно було виходити тільки за дозволом учителя. Без відомости учителя не вільно було ученикам зні кукувати, ані продавати річий, у всіх справах мали ся его радити. Послушенство мало бути безусловне. Учителі мали удержувати свій авторитет, а зглядом всіх учеників відноситись однаково. Котрий з учеників лучше учив ся, сего саджено више других, лучших учеників робили учителі своїми помічниками. Уживанє спосібніших учеників до помочи було тоді взагалі в звичаю. До шкіл братських ходили діти не тільки місцевих горожан, але також з сусідних міст і сіл. Над учениками, деб они не жили в школі, в монастирях або в кватирах, потрібний був над-

зір. Самі учителі не мали часу, тож уживали до надзорваня спосібніших учеників, на котрих могли спустити ся і ті звались протосхолами. Маєтнійші люди брали таких учеників на станцію, а ті помагали в науці їх дітям, і водили їх до школи. Крім таких були ще дижурні, що мали вчаснійше приходити до школи, замести комнату, запалити в печі і уважати на порядок. Дижур визначав учитель. Школа братека, як і всі другі уживали різок, взагалі карі тілесної, тож в букварях сего часу замітні суть стихи о караню учителя, жезлом, плетнею, ремнем. Строге поведенє з учениками може не виходило з традиції рускої школи, котра клала яко засаду вихованє не різкою а поученєм, приміром, але кар тілесних уживано у всіх школах сего часу.

Молодших карано, а старших упоминано. Дальшою карою була ексклюзия за неходженє до школи, пиянство, блуд, крадіж, клевету, гордість.

Ученики лучили ся на взір старших братств в молодші братства задля осягненя релігійно-обичаєвої задачі. Такі братства суть в Замостю 1606, в Києві 1620. Посланіс Ісаї Копиньского до молодшого братства в Луцку 1632, вказує, що і в других городех були молодші братства. Не є певне, чи братства сї організувались в школі, але певне є, що ученики до них належали.

В братських школах введено на взорець других шкіл діяльогі і спектаклі.

Предмети науки.

Перше місце займав церковно-славянський язик. Знає сего язика було вже в XIV ст. мале, а ще менше в XV до XVI, особливо в західній Русі. З кінцем XVI ст. навіть мвогі з поміж духовенства лучше уміли язик польський, чим церковно-славянський. Після сьвідотства ки. Курбского більше було Русинів, що говорили по грецьки і латиньски, чим по церковно-славянськи. Се і причиною, що в другій половині XVI ст. мова народна входить що-раз більше в уживанє.

Наука церковно-славянського язика в тих часах кінчилась пізнавєм азбуки і читанєм апостола.

В братських школах мова ся стала не тільки предметом науки, але і викладовою мовою. На сю мову переведено 1586 р. реторіку, диалектику і другі філософські предмети науки. Народною мовою заказано в школі говорити, а на запити по грецьки мали відповідати по славянськи.

Львівський устав з 1586 р. і его луцка редакція каже, що наука в школі вичинає ся від церковно-славянського язика.

Наука відбувалась в сей спосіб. Насамперед учили скадати букви, потому учили граматику, церковного чину, читаня, сьбіву. На патаня грецькі відповідали ученики по церковно-славянськи, а на церковно-славянськи по народному. Коли рано приходять ученики до школи, мовлять молитву, повтаряють вичучену лекцію і показують, що написали, учать ся псалтиря і граматики. Меншим ученикам пише сам учитель взорець, вияснює труднійші слова, а чого научать ся в школі, се мають в дома повторити. Мелетій Смотрицький каже, що по азбуці вичучують ученики часослов і псалтир а також і писати, а відтак приступують до вичученя ся граматики з повсьдніями устними і писменними. Мимо ваги, яку кладено на вичученє мови церковно-сла-

